

Обосновано, что социальная ответственность на личностном уровне соприкасается с правом, правовым регулированием лишь в аспекте возложенных на граждан определенных обязанностей.

Ключевые слова: социальная ответственность, личность, общество, право, обязанность.

SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE PERSON IN THE LEGAL STATE

Manuilov E. N.

Implemented socio-philosophical analysis of the social responsibility of the person in a state of law. Studied social responsibility as a versatile, universal form of communication and interdependence of the individual and society. Justification that social responsibility on a personal level contact with the law, the legal regulation of leash in the aspect conferred on citizens of certain responsibilities.

Key words: social responsibility, identity, society, law, duty.

УДК 316.7

V. B. Міхеєва, кандидат історичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ МОЛОДІ

Досліджено проблему вивчення саморегуляції молоді в умовах невизначеності, характерної для сучасних суспільств. Розглянуто деякі механізми саморегуляції, особливості їх прояву в окремій соціальній групі – у молоді. Основну увагу приділено вивченню соціальної регуляції в молодіжному середовищі у сучасному суспільстві.

Ключові слова: молодь, саморегуляція, механізм, норми, цінності, культура, поведінка.

Актуальність проблеми. Проблема соціальної регуляції і саморегуляції – одна з центральних у сучасній соціології. Вивчаючи закони розвитку суспільства і механізми їх прояву, наприклад, у молодіжному середовищі, соціологія покликана пояснити природу громадських явищ, закономірності соціальних процесів, сприяти їх позитивній зміні. Усе це робить проблему вивчення особливостей саморегуляції молодіжного середовища безумовно актуальною.

Метою статті є дослідження у зміні особливостей саморегуляції молоді.

Аналіз наукових джерел і публікацій вказує на те, що у сучасній соціології робляться спроби вивчити теоретико-методологічні проблеми соціальної регуляції в умовах сучасних суспільств, що динамічно розвиваються. На цьому шляху можна виділити два напрямки. Перший – розроблення основ соціальної регуляції з позиції класичної соціології – праці В. Афанасьєва, В. Ядова [1]; другий – сучасні модерністські і постмодерністські концепції раціоналізації соціальних взаємодій, представлені в роботах Е. Гідденса, С. Кравченка, Дж. Рітцера та ін. [2].

Виклад основного матеріалу. Сутність саморегуляції полягає в дії індивідів на самих себе за допомогою «коригування способів поведінки в цілях ефективнішої реалізації потенціалу, здібностей, задумів» [3]. В основі цього складного та багатостороннього процесу лежить «саморефлексія – умисне відстежування індивідом своєї діяльності з метою кращої адаптації до соціального середовища» [4], що змінюється. Але середовище, що змінюється, до якого адаптується сучасна молодь, характеризується невизначеністю, що порушує рефлексію саме через нестабільність і нестійкість соціальних умов та розмитість власної позиції молодих людей. Звідси неминучі труднощі в побудові картини існуючої реальності, яка є дуже фрагментарною і ледве вловимою у своїй плинності та мінливості.

Таким чином, невизначеність є об'єктивним джерелом змін саморегуляційного механізму. Під впливом подібних соціальних умов усередині нього відбуваються зміни, спрямовані у бік посилення випадкових чинників. Так само як у самому середовищі часто переважають спонтанні процеси, висока питома вага спонтанності є і в саморегуляції. Суперечність між осмисленим і спонтанним надає своєрідності способам саморегуляції сучасної молоді. Вирішення цієї суперечності породжує нові форми самореалізації молоді, зразки норм і цінностей у її груповій та індивідуальній свідомості.

Особливість саморегуляції молоді спричинена її диференціацією за умовами життя, характерного для сучасного суспільства, що зумовлює диференціацію соціокультурного досвіду і плюралізм форм саморегуляції в молодіжному середовищі. За відсутності жорсткості інституціональних зразків деструкції нормативності різноманіття цих форм є ще однією важливою особливістю процесу саморегуляції молоді в духовній сфері.

Іншим значущим джерелом зміни механізму саморегуляції виступають єдність і боротьба двох протилежностей – глобального і локального в духовному житті молоді. З одного боку, в наявності їх неминуче зближення, а з другого – об'єктивне протистояння. Ця суперечність також надає своєрідності саморегуляції молоді, а її дозвіл здатний породжувати нові соціокультурні зразки – гібриди. Традиційні ментальні структури, що раніше ефективно

регулювали соціальні стосунки, переплітаючись з привнесеними ззовні новими ідеями, соціокультурними зразками і стилями життя, конструюють хиמרні конфігурації цінностей і норм. Як показують дослідження, що проводяться на пострадянському просторі, нашарування цінностей різних епох є типовою характеристикою свідомості сучасної молоді. Це явище вже було описане як феномен «листового пирога», в якому чергування цінностей, успадкованих молодим поколінням від колишньої історичної епохи й інтеріоризоване внаслідок пострадянської трансформації, відбиває унікальний соціально-історичний період [4]. Перехідна свідомість сучасної молоді відображає нашарування традиційних і сучасних цінностей, що і проявляється в саморегуляції.

Проте зразки, що зароджуються, вже віддалилися від колишньої культури, але ще не наблизилися до постсучасних ідеальних типів. Вони нерідко набувають гіпертрофованих форм: якщо індивідуалізм, то крайній, такий, що переходить в егоїзм; якщо свобода, то необмежена, сприйнята як вольниця; якщо споживання, то нестримне. Під впливом невизначеності в механізмі саморегуляції часто виникає розрив між діями і самообмеженнями.

В епоху глобалізації індивідуальний життєвий простір сучасної молоді, в якому відсутні задані параметри організації життєдіяльності, не вимірюється лише фізичними межами перебування молоді людини. Межі цього простору розсовуються до глобального простору, з якого черпаються уявлення – референтні зразки сьогодення і майбутнього. Нездатність інституціональних структур виробити ціннісні зразки, адекватні як громадським ідеалам, так і новим уявленням молоді, слугують причиною іншої особливості – появи в механізмі саморегуляції такого явища, як снобізм.

Йдеться про характерну для молоді ситуацію, при якій, будучи членом однієї групи, вона суб'єктивно ідентифікує себе з іншою. У такій ситуації культура, притаманна референтній групі, починає формувати поведінку молоді людини, незважаючи на те, що вона до неї по суті не належить.

Найчастіше предметом наслідування стають знаково-символічні елементи культури (одяг, аксесуари, сленг, форми і місця відпочинку, художні переваги) та стилі життя, а найбільш поширеною формою – демонстративно розширене споживання, яке саме по собі є знаковим.

У цьому ж випадку снобізм, широко представлений у середовищі сучасної молоді, став наслідком аномії, яка набуває специфічного прояву. Вона пов'язана з інтеріоризацією соціокультурних зразків сучасного суспільства, що глобалізується, на тлі відсутності можливостей їх реалізації усередині свого суспільства. Молодь живе «на глобальному прикордонні», все інтенсивніше стикаючись з інокультурними зразками. Вони засвоюються через ЗМІ,

рекламу, молодіжну субкультуру, політичний дискурс, стаючи новими орієнтирами у формуванні власних переваг, наприклад, цінність свободи, самореалізації, матеріального статку, цікавої роботи, успіху та ін. У тому разі, якщо ці або подібні до них орієнтири можуть бути успішно реалізовані, суперечностей між ідеалами і реальністю в процесі саморегуляції вдається уникнути. Навпаки, усвідомлення того, що ті або інші зразки не підтримуються суспільством, не можуть бути публічно заявлені, бо не є такими, що суспільно визнаються, або принципово не реалізуються в силу нерозвиненості відповідних інститутів (наприклад, реальної опозиції, приватної власності, соціального захисту, цивілізованого бізнесу тощо), призводить до того, що критерієм саморегуляції виступає не власна культура, а інша, з точки зору молоді більше просунута. На неї, на думку молодих людей, і слід орієнтуватися. В той же час своя власна культура відкидається як негідна, низька, недорозвинена, що і породжує снобізм відносно національної культури. А будь-які офіційні спроби штучної підтримки пістету викликають відчуття незручності, сорому або відвертого роздратування. Наприклад, згадаємо поведінку молодих людей, що вирвалися з села у місто, зневажають сільський спосіб життя як відсталий.

Існуюча за інерцією система соціокультурної регуляції, підтримуючи стандарти нормальності, впливає на духовне життя молодого покоління, але відіграє при цьому роль захисника традиційних цінностей в їх колишньому, не оновленому тлумаченні. Ця неузгодженість духовних потреб, інтересів та цінностей, що тлумачилися інститутами соціокультурної регуляції в контексті «нормальної біографії» і пропонованих для реалізації сучасному поколінню молоді, вступає в конфлікт з новими потребами, інтересами та цінностями, що вже стали реальністю для сучасної молоді.

В умовах соціальної реальності, що швидко змінюється, критерієм самоцінювання молоді, вибору нею моделей поведінки виступають не сьогодення і тим більше не минуле, а образи майбутнього. Вступає в дію механізм префігуративної культури, для якого характерна антиципаційна саморегуляція, заснована на передбаченні того, що буде завтра, але до чого вже сьогодні слід себе готувати. Аби завтра бути адекватним, вже сьогодні необхідно про це потурбуватися. А для цього потрібні такі компетенції, які дозволять успішно конкурувати в майбутньому.

Образи майбутнього віртуальні, конструюються усе тими самими ЗМІ, рекламою, мас-культурою, поширюються в глобалізованій молодіжній культурі і сприймаються як належні і загальноприйняті. Свій внесок у формування віртуальних образів здійснює і політичний дискурс, що малює різні картини «світлого» майбутнього. Ці примарні образи переносяться в реальне життя молоді, і саме з ними відтепер молода людина порівнює власне життя. Неможливість наслідувати подібні уявлення також здатна породжувати снобізм.

Висновки. Сприймаючи сучасні цінності не завдяки, а всупереч традиційним механізмам соціальної регуляції (держава, сім'я, освіта, виховання), молодь засвоює їх, але в основному інтуїтивно, орієнтуючись не на знання і досвід, а на відчуття і уявлення про неназване і невиражене, тобто на трансгресивний соціокультурний простір і можливі шляхи входження в нього. Неіснуюче, фіктивне, ефемерне, воно вже справляє вплив на свідомість і поведінку молодих людей. Черпаючи зразки повсякденної поведінки, сенсів і цілей життя з непізнаного і апріорного, такого майбутнього, що відчувається інтуїтивно, молодь формує відповідно до них стилі життя і соціальні ідентичності. Перспектива входження в цей новий соціокультурний простір визначає характер мотивації поведінки молоді. Вітчизняна історія знає тому немало прикладів. Так, антиципаційна саморегуляція відбилася в ідеї торжества комунізму: «скоро не буде ні багатих, ні бідних». Вона проявлялася в трансгресивності змученого війною покоління у відомій формулі «ось закінчиться війна, тоді заживемо», покоління, яке «наближало цей день як могло». Антиципаційна складова рухала людьми, коли вони вкладали свої мізерні і не дуже заощадження у фінансові піраміди, прагнучи жити за законами ще не існуючого, але вже такого, що народжується, ринкового суспільства, передчуваючи результат.

Віртуальні образи проникають на рівень несвідомого і стають складовою частиною стереотипної настанови, що повертає до відповідної моделі поведінки. Впроваджуючись у структуру соціальних настанов у вигляді готовності діяти певним способом, трансгресивні уявлення стають найважливішим елементом механізму антиципаційної саморегуляції молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьев В. Г. Научное управление обществом / В. Г. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1973. – 392 с.; Ядов В. А. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / В. А. Ядов. – М. : Наука, 1979. – 264 с.
2. Гидденс Э. Устройство общества: Очерк теории структуризации / Э. Гидденс. – М. : Академический проект, 2000. – 528 с.; Кравченко С. А. Социология модерна и постмодерна в динамически меняющемся мире / С. А. Кравченко. – М. : МГИМО-Университет, 2007. – 264 с.; Ритцер Дж. Современные социологические теории / Дж. Ритцер. – М. ; СПб. : Питер, 2002. – 688 с.
3. Кравченко С. А. Социологический энциклопедический русско-английский словарь / С. А. Кравченко. – М. : Астрель, АСТ Транзиткнига. – С. 367.
4. Там само.
5. Чупров В. И. Молодежь в общественном воспроизводстве: Проблемы и перспективы / В. И. Чупров, Ю. А. Зубок. – М. : РИЦ ИСПИ РАН, 2000. – 272 с.

ОСОБЕННОСТИ САМОРЕГУЛЯЦИИ МОЛОДЕЖИ

Михеева В. В.

Исследована проблема изучения саморегуляции молодежи в условиях неопределенности, характерной для современных обществ. Рассмотрены некоторые механизмы саморегуляции, особенности их проявления в отдельной социальной группе – у молодежи. Основное внимание уделено изучению социальной регуляции в молодежной среде в современном обществе.

Ключевые слова: молодежь, саморегуляция, механизм, нормы, ценности, культура, поведение.

PECULIARITIES OF THE YOUTHS' SELF-REGULATION

Mikheeva V. V.

The article is devoted to the problem of self-regulation of the youth in the conditions of uncertainty, which are typical for modern societies. Some mechanisms of self-regulation, peculiarities of their demonstration are examined in a separate social group among the youth. A special attention is paid to the study of social regulation in the youth's environment in modern society.

Key words: youth, self-regulation, mechanism, norms, values, culture, behaviour.

УДК 111.6217.021.3

I. I. Севрук, кандидат філософських наук, доцент

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ КОНСТРУКТИВ «ЛЮДИНА НАТОВПУ» ТА «ЛЮДИНА ТОВАРИСТВА» В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ (ЗА ТЕОРЕТИЧНОЮ СПАДЩИНОЮ ВІЙСЬКОВОЇ ЕМІГРАЦІЇ. ГЕНЕРАЛ М. ГОЛОВІН)

Здійснено філософсько-методологічний аналіз теоретичних конструктивів «людина натовпу» та «людина товариства», запропонованих військово-психологічною думкою (генерал М. Головін) для аналізування поведінки військовослужбовця в бою. Виявлено філософсько-антропологічний сенс даних конструктивів з огляду на завдання військово-соціального управління.

Ключові слова: військово-соціальне управління, поведінка військовослужбовця, колективне безсвідоме, «людина натовпу», «людина товариства».